

Masaryk a katolícka Cirkev

Radomír Malý

12. mája 2020 ✚ *História*

Žiadny publicista si nespomenul, že tento aj minulý rok uplynulo sto rokov od tzv. Judovej aféry a následnej tzv. královohradecké rozpravy, čo sa bezprostredne týka tzv. „prezidenta Osloboditeľa“, T. G. Masaryka. Za komunizmu sa o ňom, aspoň v určitej epoche, nesmelo ceknúť, dnes, naopak, je jeho meno skloňované vo všetkých pádoch, a to v superlatívoch.

„Masarykovský mýtus“ sa stal takpovediac synonymom českej štátnosti. Často sa operuje s tým, že tento „čestný“ a „charakterný“ muž, ktorý „nikdy neklamal“, sa rozišiel s katolíckou Cirkvou a stal sa evanjelikom, liberálom a voľnomyšlienkarom. Tým sa chtiac-nechtiac hovorí, že čestní a charakterní ľudia nemajú v katolíckej cirkvi čo robiť. Ako to bolo v skutočnosti? Bol Masaryk skutočne čestný a charakterný? Je nutné, aby o tomto mužovi rozprávali aj iné hlasy, aké obvykle počujeme. Pozrime sa trochu komplexnejšie na jeho život. Sú v ňom isté nevysvetliteľné tajomstvá, ktoré vyvolávajú zvedavosť. Ako bola vôbec možná priam raketová kariéra muža, pochádzajúceho z rodiny na hranici existenčného minima?

Masarykov pôvod

Na svet prišiel 7. marca 1850 v Hodoníne. Jeho matka, dievčenským menom Terézia Kropáčková, pracovala na tamojšom cisárskom veľkostatku ako kuchárka. Po rodičoch Česka, chodila však do nemeckej školy a pracovala najskôr vo Viedni, hovorila preto lepšie nemecky ako česky. Vydala sa za pohoniča Jozefa Masárika, Slováka z Kopčian pri Halíci na Slovensku, muža prostého, dokonca analfabeta. Zobrali sa 15. septembra roku 1849. Tomáš sa teda narodil predčasne, musel byť preto počatý pred svadbou. Na tom by nebolo nič zvláštne, to sa stáva ostatne aj v „najlepších rodinách“, keby tu nebola okolnosť, že Kropáčková s Masárikom sa pred dátumom svadby, t. j. pred 15. augustom, nemohli poznať, pretože Masárik nastúpil na statok až tesne predtým.

Ponúka sa odôvodnené podozrenie, že otcom Tomáša bol niekto iný. Okolnosti ukazujú pravdepodobne na nemeckého správcu statku židovského pôvodu, Reineru, ktorý bol známym sukničkárom. Aby sa aféra ututlala, bolo nutné mladú kuchárku urýchlene predať, najlepšie za niekoho nevzdelaného, kto si nedokáže spočítať, že jeho žena krátko pred svadbou mala pomer s niekým iným. Negramotný kočiš Masárik sa k tomu hodil najlepšie. Skutočný Tomášov otec tak zostal v utajení a zo zákulisia vďaka svojim konexiám dopomáhal ako finančne, tak aj inak svojmu synovi k spoločenskému postupu. Toto je istotne len nedokázateľná špekulácia, avšak bez nej sa len ťažko dá vysvetliť neuveriteľne rýchla Masarykova cesta až k najvyšším akademickým hodnostiam a následne aj politickým funkciám.

Rodina kočiša Masárika sa často sťahovala podľa potrieb veľkostatku. Tomáš preto dokončil základnú školu nie v Hodoníne, ale v Čejkovicach a na odporúčanie miestneho dekana Kotzmana odchádza študovať na nižšiu nemeckú reálku do Hustopečov. Po jej absolvovaní sa začal v Čejci, ďalšom mieste pobytu Masárikovej rodiny, učiť za kováča. Jeho učiteľ hudby mu však získal miesto učiteľského praktikanta

v Čejkoviciach, kde sa spriatelil s miestnym kaplánom Františkom Sátorom, ktorého bohatú knižnicu využíval k svojmu štúdiu. Páter Sátora bol kňazom vnútorne od Cirkvi odpadnutým a nešťastným vo svojom povolání. Práve od neho čerpal mladý Masaryk protikatolícke invectívy, ako sám neskôr uvádza vo svojich neskorších rozhovoroch s Čapkom a Ludwigom. Na Sátorovu radu nakoniec odchádza v roku 1865 študovať na nemecké gymnázium do Brna.

Masarykove štúdiá

Ako študent bol Masaryk síce nadaný, ale nedisciplinovaný. Mal konflikty s profesormi a časté disciplinárne priestupky. Po jednom strete s riaditeľom gymnázia, keď ho ohrozoval kutáčom, musel nakoniec odísť. Doučoval ale syna brnenského policajného prezidenta Antona Le Monniera a stal sa takmer členom jeho rodiny. Tu sa znova ukazuje ďalšia záhada Masarykovho života. Stať sa preceptorom v tak prestížnej rodine vtedy nebolo ľahkou záležitosťou, muselo tu existovať odporúčanie z viacerých strán. Kto ich Masarykovi dal? Riaditeľ gymnázia, s ktorým mal neustále konflikty, určite nie. Kto teda? Ako je možné, že prísny a strohý policajný prezident Le Monnier sa k Masarykovi správal ako k vlastnému synovi a dokonca „urovňoval“ jeho previnenia na gymnáziu?

Keď sa Masarykov pobyt na brnenskom ústave stal neudržateľným, Le Monnier bol práve preložený do Viedne. Masaryk odchádza na základe jeho ponuky s ním a je okamžite prijatý na prestížne Akademické gymnázium vo Viedni, kde roku 1872 maturoval. Čo viedlo Le Monniera k tomu, že mladého Masaryka tak protežoval? Aký k tomu mal dôvod práve on, ktorý toľko trval na disciplíne a poriadku, aby zatváral oči nad nedisciplinovanosťou svojho preceptora? Táto záhada zostáva doposiaľ nevyvetlená.

Ihneď po štúdiu nastupuje Masaryk na filozofickú fakultu vo Viedni, odbor klasická filológia. V roku 1873 však umiera jeho mecenáš Le Monnier. Vyzeralo to tak, že Masaryk so štúdiom skončí, pretože chudobní rodičia mu peniaze poslať nemohli. Lenže náhle sa objavil ako *deus ex machina* viedenský bankár židovského pôvodu Rudolf Schlesinger, ktorý sa stal Masarykovým sponzorom. Masaryk súhlasil s doučovaním jeho syna. Znovu záhada: Kto dal Schlesingerovi na Masaryka odporúčenie? Ako to, že práve on, vo Viedni úplne neznámy, nepochádzajúci zo žiadnej aspoň stredostavovskej rodiny, získa sponzorstvo niekoho tak bohatého a vplyvného? A nielen to, Schlesinger sa rozhodol financovať Masarykovi aj nákladné postgraduálne štúdium v Lipsku, kde spoznáva svoju budúcu ženu Charlottu Garriguovú.¹

V tej dobe už bol Masaryk katolíckej Cirkvi úplne vzdialený. Kňaz Sátora zasial do jeho srdca skepsu a pochybnosť, čo mladého Masaryka viedlo na brnenskom gymnáziu ku konfliktom s katechétmi a pedagógmi, napr. kvôli povinným spovediam. Masarykov mecenáš a protektor Le Monnier bol zmýšľaním liberál, ale formálne v Cirkvi zostával. Do kostola a k sviatostiam nechodil. V dobe svojich gymnaziálnych štúdií v Brne sa však mladý Masaryk predsa len pohyboval v spolku katolíckych tovarišov pod vedením obuvníka Kmenta a katechéta Procházku. Neskôr spomínal, že práve v ich prostredí sa naučil chápať sociálnu otázku. Počas štúdií na viedenskej univerzite však stratil vieru úplne a stal sa liberálnym agnostikom bez toho, aby z katolíckej Cirkvi vystúpil.

Masarykova nová viera a filozofia

Až známosť s Charlottou Garriguovou mu vrátila vieru v Boha a nesmrteľnosť ľudskej duše, nie však v Ježiša Krista. Jeho žena bola unitárkou. Táto cirkev sa usilovala o zjednotenie všetkých svetových náboženstiev na

princípe čistého deizmu, v ktorého systéme sú Sokrates, Budha, Zoroaster, Konfucius a ďalší zakladatelia veľkých náboženstiev na rovnakej úrovni ako Ježiš Kristus, ktorý nie je Boh, ale filozof a náboženský reformátor.

V roku 1879 sa len 20-ročný Masaryk habilitoval prácou „Samovražda ako hromadný jav ľudskej spoločnosti“. V nej dospel k záveru, že v kresťanskom stredoveku, keď ľudia verili, samovraždy, takpovediac neexistovali a ich nárast je priamo úmerný modernej strate katolíckej viery. To bolo snáď jediné pozitívne vyjadrenie Masaryka na adresu katolicizmu. V tejto práci ešte píše o Ježišovi ako o Božom Synovi, v ďalších už ale nie. Je znova signifikantné, že sa Masaryk dočkal docentúry v tak mladom veku, zatiaľ čo väčšina ostatných na ňu musela dlho čakať. Jeho práca o samovražde bola síce hodnotná, ale predsa len existovalo množstvo prác, ktoré boli viac fundované, no pri habilitačnom konaní neprešli.

Krátko po habilitácii Masaryk vystupuje z katolíckej Cirkvi a v evanjelickom kostole v Heršpicach na Morave prestupuje do reformovanej cirkvi. Tu vidíme Masarykovu myšlienkovú nekonzistenciu. Zmýšľal unitársky, rovnako ako jeho žena, ale sám vstupuje do radov protestantov kalvínskeho vyznania. Sám povedal v rozhovore s Ludwigom: „Kalvín je mojej osobe úplne cudzí...“² Preto sa tiež následne dostal do konfliktu s evanjelickou cirkvou. Po rozdelení pražskej Karlovej univerzity na českú a nemeckú v roku 1882 je Masaryk menovaný mimoriadnym profesorom filozofie v Prahe, kam sa sťahuje aj so svojou rodinou. Tu začína svoju kariéru nielen ako univerzitný pedagóg, ale tiež ako publicista a následne ako politik.

Prvým veľkým sporom, ktorý ho urobil známym v kruhoch širokej verejnosti, bola otázka Rukopisov. Postavil sa plnou váhou svojej osobnosti na stranu odporcov pravosti tohto palladia českého národa. Ernest Denis, francúzsky historik, Masarykov priateľ a priaznivec českého národa, o tom píše: „Masaryk a jeho priatelia nepriniesli do svojho sporu potrebnú opatrnosť a zdržanlivosť; žiadalo by sa, aby šetrnejšie dbali na smútok, ktorý spôsobili...“³ Tu sa prvýkrát Masaryk ukázal, ako aj mnohokrát v ďalších rokoch, ako dandy, ktorý sa cíti povolaný do všetkého autoritatívne hovoriť, aj keď to nepatrí do jeho kompetencií.

Spor o rukopisy bol čisto vedeckou záležitosťou bohemistov, historikov a paleografov. Masarykovi bola táto odborná problematika úplne cudzia. Jeho poslaním bolo celú túto kauzu spolitizovať a urobiť ju záležitosťou nás. Nie je divu, že Masaryk bol v národoveckej tlači, predovšetkým v *Národních listech*, napádaný ako „zlý Čech“ a dokonca ako Nemeč s poukazom na jeho výchovu v zmiešanom jazykovom prostredí. Masarykov boj proti Rukopisom sa preto javí ako čisto politická záležitosť so zámerom otupiť český patriotizmus. Otázka skutočnej pravosti či nepravosti Rukopisov, čo bola problematika rýdzo vedecká a nie politická, tu stála stranou.

pokračovanie v II. časti

¹ Jaroslav Opat: *Pruvodce životem a dílem T. G. Masaryka*. Praha 2003, s. 19n.

² Emil Ludwig: *Duch a čin*. Praha 1933, s. 76. ³ Opat, op. cit., s. 47. ³ Opat, op. cit., s. 47.